

Маргарита Олегівна Журавльова,
доктор філософії у галузі психології, завідувач лабораторії
психологічних, мистецтвознавчих та інших видів досліджень
Одеського НДІСЕ Мін'юсту України, м. Одеса, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1569-5119>, e-mail: odndise@gmail.com

Яна Ігорівна Шеременко,
судовий експерт лабораторії
психологічних, мистецтвознавчих та інших видів досліджень
Одеського НДІСЕ Мін'юсту України, м. Одеса, Україна, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-8459-8999>, e-mail: odndise@gmail.com

Відеофіксування психологічного обстеження підекспертної особи як шлях оптимізації психологічних експертиз

Margarita Zhuravleva, Yana Sheremenko

Video Recording of Forensic Psychological Examination of Sub-Expert Person as a Way to Optimize Forensic Psychology Analyses

Анотація. Обґрунтовано потребу в оптимізації процесу отримання первинних даних під час проведення психологічної експертизи шляхом використання відеофіксування психологічного обстеження підекспертних осіб. Розглянуто переваги відеофіксування психологічного обстеження перед друкованим варіантом відображення первинних даних, а також окремі складності цього процесу.

Ключові слова: психологічна експертиза, групові позови, моральні страждання, відеозапис психологічного обстеження, експертне дослідження.

Abstract. The need to optimize obtaining primary data while psychological examination by using video recording of forensic psychology analysis of sub-experts is substantiated. Advantages of video recording of forensic psychology analysis over printed version of the of primary data display, as well as some difficulties of this procedure are considered.

Keywords: forensic psychology analysis, lawsuits, moral suffering, video of psychological examination, forensic research.

У сучасному українському суспільстві зростає актуальність психологічної експертизи у справах із відшкодування моральної шкоди в разі порушення прав не однієї людини, а цілої групи осіб, де кількість позивачів може сягати сотні й тисячі. Позивачі за груповими позовами мають законне право звернутися до науково-дослідних установ судових експертиз для залучення експерта-психолога з метою складання висновку щодо встановлення моральних страждань і визначення суми їх компенсації, тому особливої акту-

альності набуває зниження витрат експертного часу на проведення психологічних експертиз моральних страждань.

Водночас така психологічна експертиза є дуже об'ємним та багатогодинним дослідженням, що потребує значних витрат експертного часу на аналізування матеріалів справи, на комплексне дослідження підекспертної особи (інтерв'ю, тестування), на викладення здобутих результатів і їх співставлення тощо. До того ж більшу частину свого часу експерт-психолог витрачає саме на роботу з текстом, що містить цитування висловів підекспертної особи, опис її поведінки під час інтерв'ю, опис психологічного стану, виявлення емоцій та інших реакцій [1].

Практика рецензування висновків експертів дає змогу встановити, що деякі з них мають стислий зміст і не містять, наприклад, відображення змісту інтерв'ю експерта з постраждалим. Водночас ми вважаємо просте скорочення висновку неприпустимим, тому що це не забезпечує прозорості змісту дослідження навіть для рецензента, тоді як для суду такий висновок загалом виглядатиме жодним чином необґрунтованим.

Експерти-психологи Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України (далі — ОНДІСЕ) згодні з можливістю й необхідністю впровадження в експертну практику експертиз моральних страждань, завданих будь-якій групі людей, до того ж ми підтримуємо та вважаємо єдиною правильною концепцію збереження індивідуального підходу до кожного постраждалого (детальніше про це — див. [1]).

Авторки пропонують полегшити процес відображення результатів психологічного дослідження та скоротити висновки експертів шляхом відеофіксування психологічних обстежень. Зміст інтерв'ю з постраждалою людиною доцільно зафіксувати на оптичному носії інформації та надіслати замовникові експертизи разом із висновком (як додаток).

У разі застосування відеофіксування психологічних обстежень експерти здобудуть змогу значно прискорити проведення експертизи та зменшити витрати експертного часу. Водночас суд матиме можливість за потреби ознайомитися з усім масивом діагностичних даних, отриманих під час проведення експертизи (мається на увазі відповідно до змісту інформаційних носіїв, доданих до висновку експерта) [1].

ОНДІСЕ вже має досвід запровадження в експертну практику відеофіксування інтерв'ю з постраждалими особами в межах експертизи зі встановлення моральних страждань. Важливість запровадження сучасних технологій в експертну практику наші експерти розглядали і раніше (детальніше про це — див. [2, с. 206—208]).

Доведено, що відеофіксування має значні переваги перед друкованим варіантом відображення первинних даних, а саме такі:

- 1) зменшується вартість висновку експерта, що підвищує спроможність людей оплачувати рахунки. Експертиза стає доступною для малозабезпечених громадян;
- 2) зменшується черга на проведення експертиз, тобто експерти отримують можливість упродовж року виконати більше експертиз;
- 3) відеозапис інтерв'ю дає змогу експертові неодноразово переглядати відеозапис для підтвердження наявності/відсутності будь-яких станів, емоцій, реакцій підекспертних, що підвищує якість висновків експертів завдяки більш точному фіксуванню невербальних виявлень у постраждалого;
- 4) прозорість дослідження. Значно знижується можливість недобросовісних експертів-психологів впливати на результати інтерв'ю, тобто надавати підказки постраждалим або викривляти результати у висновку, що значно підвищує об'єктивність висновків експерта;
- 5) позитивний вплив на професійний розвиток і компетенцію експертів завдяки підвищенню вимог до якості проведення інтерв'ю, відеозаписи яких надалі можуть бути переглянуті в суді;
- 6) можливість проведення значної кількості обстежень за стислий час, що дає змогу реалізувати проведення експертизи моральних страждань, завданих групі осіб.

Також неочікуваним, але не менш важливим результатом відеофіксування інтерв'ю стало набуття підекспертними особами відчуття впевненості й вагомості власних позиції (дані отримано із самозвітів постраждалих після проведених з ними інтерв'ю з відеофіксуванням), вірогідно — завдяки офіційності процедури відеозапису й незалежності такої психологічної експертизи. Постраждалі виявили неочікувану готовність представити на камеру дійсність і реальність своїх моральних страждань. Можна припустити, що відеофіксування дає змогу постраждалим почуватися

безпечно завдяки тому, що сам експерт демонструє свої незалежність і неупередженість готовністю до виконання професійних обов'язків під наглядом відеокамери.

Однак, під час використання відеозапису інтерв'ю з підекспертними також спостерігалися певні складнощі, наприклад:

- 1) необхідність забезпечення відповідним обладнанням (портативними відеокамерами, штативами для їх фіксування, мікрофонами тощо. Перевагу варто віддавати тим моделям відеокамер, які дають змогу зберігати відеозапис єдиним відеофайлом і швидко зберігати його в пам'яті комп'ютера);
- 2) проблема архівування таких записів. Практика свідчить, що 1 година запису може важити від 1,5 GB пам'яті. Отже, для експертів виникає потреба опанувати навички архівування та збереження таких відеозаписів на оптичних носіях інформації тощо.

Залишається дискусійним питання необхідності долучення диску із відеозаписом психологічного інтерв'ю до висновку експерта одразу або збереження його винятково в наглядовому провадженні й наданні замовникові експертизи лише за відповідним запитом.

Окремим шляхом економії експертних годин є перехід на комп'ютерне тестування та збереження його результатів на оптичному диску разом із відеозаписом інтерв'ю.

Уважаємо, що відеозапис психологічного обстеження підекспертних є невід'ємним сучасним способом оптимізації психологічних експертиз, що разом з іншими кроками, спрямованими на економію експертного часу, дасть змогу проводити психологічні експертизи з будь-якою кількістю підекспертних осіб у розумні строки.

Перелік джерел посилання

1. Журавльова М. О. Методика проведення психологічної експертизи моральних страждань, завданих групі осіб. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 3 (25). С. 125—134. DOI: 10.32353/khrife.3.2021.09 (дата звернення: 03.03.2022).
2. Журавльова М. О. Використання відеозв'язку під час проведення судово-психологічної експертизи. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. мат.-лів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річ. від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України М. В. Салтєвського (Харків, 07—08.11.2017). 2017. С. 206—208.